

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-4>

**GENERAL THEORETICAL ANALYSIS
OF THE ESSENCE OF THE STATE**

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Nazarenko O. A.

*Doctor of Law,
Senior Lecturer of the Department of
Theory of State and Law
National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine*

Назаренко О. А.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії
держави та права
Національна академія
внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі політичного розвитку дуже важливо пам'ятати, що специфіка дослідження сутності держави характеризується фундаментальною цінністю, яка обумовлюється організацію європейського та світового цивілізаційного розвитку. Саме держава відображає собою простір для соціальних перетворень, які формуються за участю західної, європейської цивілізації, шляхом яких відбувається становлення та розвиток сучасного громадянського суспільства. Кожен з його представників посідає особливе місце в налагодженні роботи механізму держави, адже являється її невід'ємним елементом. Важливе значення для функціонування держави відіграють принципи верховенства права і закону, збереження народного суверенітету, гармонії між громадянським суспільством та органами влади. Варто зазначити, що сутність держави зумовлюється і визначається сутністю та природою суспільства, яке посідає пріоритетне місце в процесі організації, здійснення та управління державними справами. Таким чином, можна побачити, що держава є продуктом природно-історичного процесу, який нерозривно пов'язаний з суспільством, а тому вони не можуть існувати одне без одного. Держава представляє собою таке унікальне явище, яке характеризується багатоаспектністю своєї діяльності, що зосереджує увагу на різних соціальних сферах.

Так, варто звернутись до поглядів мислителів щодо визначення сутності і природи держави, де важливо виходити з первинності та визначеності людини і суспільства. Зокрема, Ж. Боден вважав, що держава утворюється в результаті об'єднання розрізнених членів суспільства під єдиною верховною владою. Такої думки дотримувався і

Т. Гоббс, який стверджував, що держава набуває легітимності шляхом укладання договору між усіма членами суспільства. Намагаючись захистити свої природні права, зазначав Ж. Ж. Руссо, люди уклали громадянський договір для спільного захисту особи та її майна. Саме із людської природи суспільства, яке утворює державу для забезпечення своїх інтересів, випливають сутнісні характеристики і ознаки держави, функції якої виконують члени цього суспільства [1, с. 34-35]. Держава представляє собою особливий феномен, який потребує детального вивчення та аналізу, що підтверджується власне тривалістю її вивчення протягом різних історичних проміжків часу.

Питання щодо найбільш обґрунтованого розуміння держави є таким же тривалим та складним, як і сама держава, саме тому науковці продовжують наводити власні пояснення щодо неї. Так, як зазначає А.В. Панчишин, держава виступає представником усього населення на певній території, політичною організацією громадянського суспільства, формою політичного панування, носієм влади в суспільстві, що виявляється у прийнятті владних рішень, які мають обов'язковий характер для населення і стосуються всього суспільства. Вона є стрижневим елементом всього політичного в суспільстві, а також суб'єктом політичного суверенітету, творцем суспільних цілей, інструментом реалізації суспільної волі та її захисником [2, с. 78]. У свою чергу С. Л. Лисенков зазначає, що сутність держави полягає в тому, що вона виступає організатором і гарантом здійснення певного типу суспільних відносин [3, с. 25]. М. В. Скиба вважає, що сучасна держава є організацією, яка має формувати заходи, без здійснення яких неможливе функціонування суспільства і характеризується наявністю: політичної організації, наявністю правлячої еліти, структур центральної, місцевої влади та відповідних взаємовідносин між ними, здійсненням загальнополітичної функції, реалізацією монопольного права на прийняття законів, врегулюванням соціально-економічних відносин, підтримкою внутрішнього порядку. У науковій літературі відсутній єдиний погляд щодо сутності держави. Так, якщо деякі представники інституціоналізму розглядають державу, як інститут, або як певну систему інститутів влади і управління, то інші – як організацію [4, с. 29-30]. Також, Сидоров А. І. стверджує, що незважаючи на численну кількість підходів до сутності держави, жодна з зазначених ідей не спроможна дати більш-менш вичерпної відповіді на проблему сутності держави з огляду на те, що категорія сутності держави розглядається виключно як універсальна, тобто незалежна від інших факторів (внутрішніх і зовнішніх). Однак, на його думку категорію

сутність держави можливо розглядати виключно як зумовлену історично-просторовим критерієм. У класичному розумінні функції держави – це напрями діяльності держави. В яких знаходиться відображення її сутність [5, с. 83]. Якщо розглядати функції держави можна побачити позиції науковців, зокрема таких як О. Варич, яка стверджує, що теоретичне і практичне значення мають питання функцій і завдань держави, оскільки від позитивного і правильного їх вирішення залежить рівень розвитку політичної системи, економічної системи, культури та інших сфер соціального розвитку, особливо в умовах трансформаційного суспільства. Це обумовлено тим, що політичну і соціальну природу держави відображають її завдання і функції, сутність держави та державної влади на певному етапі її історичного розвитку [6, с. 175]. Безпосередня реалізація функцій держави відбувається через систему органів державної влади та роботу їх посадових осіб, які в свою чергу наділяються відповідними повноваженнями у різних сферах. Таким чином, для розгляду будь-якого напрямку державної діяльності, необхідно щоб у ньому відображалась та чітко конкретизувалась сутність та соціальне призначення держави, а також її цілі і завдання. Вони завжди знаходяться у динамічному ритмі свого існування та зосереджують свою увагу на безперервному виконанні різних завдань.

Отже, підводячи підсумки можна побачити, що кожна з вище висвітлених позицій демонструє власний погляд на сутність держави. У зв'язку з чим у науковій літературі акцентується увага на відсутності єдиної позиції щодо неї. Не тільки вчені правознавці, але і практики, чия діяльність постійно пов'язана з вирішенням різноманітних соціальних питань можуть задаватись питанням стосовно необхідності її розкриття. Тому що, саме держава спроможна гарантувати ефективність розвитку суспільних відносин сьогодні та в найближчому майбутньому. У процесі реалізації власних функцій вона повинна звертати увагу на демократичні засади суспільного життя, забезпечення у практичній реальності проголошених Конституцією прав та свобод людини і громадянина, гарантувати вільне використання громадянами передбачених законом соціальних можливостей.

Література:

1. Журавський В. С. Політична система України: проблеми становлення і розвитку (правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 Харків, 2000. 169 с.
2. Панчишин А. В. Держава та політична система суспільства: деякі аспекти співвідношення. Держава і право. 2011. Вип. 52. С. 73–79.

3. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави та права: навч. посіб. / С. Л. Лисенков. Київ: Юрисконсульт. 2006. 355 с.
4. Скиба М. В. Сутність та роль держави: інституціональний аспект. Економіка і право. 2014. Вип. 24. С. 24-30
5. Сидоров А. І. Дослідження сутності держави через призму функціонального аналізу. Часопис Київського університету права. 2010. № 1. С. 82-87.
6. Варич О. Основні засади ефективності економічних функцій держави. Право України. 2009. № 11. С. 175–179.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-5>

UNDERSTANDING OF THE OBLIGATION BY R. VON JHERING IN THE WORK “THE PURPOSE IN LAW”

РОЗУМІННЯ ОБОВ’ЯЗКУ Р. ФОН ІЄРІНГОМ У ПРАЦІ «ЦІЛЬ В ПРАВІ»

Ророчух Т. Р.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Theory and History
of State and Law
State Higher Education Institution
“Uzhhorod National University”
Uzhhorod, Ukraine*

Попович Т. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права
ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Найбільш виражено категорія обов’язку представлена Р. фон Ієрінгом у праці «Ціль в праві». Так, вчений відзначає, що «праву протиставляється обов’язок. Перше виражає, що щось існує для нас, друге, що ми існуємо для іншого». При цьому існування для іншого як сенс обов’язку – це лише один із моментів загальної цілі існування людини, однак не є тим, що повністю поглинає ціль нашого існування. «Обов’язок проявляється над особистістю зобов’язаного так само, як власність над річчю, як стан пасивної зв’язаності. Все сказане ... можна виразити у таких трьох положеннях: 1) я існую для себе; 2) світ існує для мене ... ; 3) я існую для світу. На них, власне, ґрунтується не тільки весь правовий, але і весь етичний світовий порядок.» [1, с. 52-53]. «Все